



**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Paula McLain

Sotia din Paris

Traducere din engleză și note de
IULIA GORZO

HUMANITAS
fiction

Important nu era ceea ce-ți oferea Franța, ci ceea ce nu-ți lua.
GERTRUDE STEIN

Nu există un singur lucru adevărat. Totul e adevărat.
ERNEST HEMINGWAY

Prolog

Deși l-am căutat îndelung, a trebuit să recunosc până la urmă că nu există leac pentru Paris. În parte din cauza războiului. Lumea se sfârșise deja o dată și s-ar fi putut sfârși oricând din nou. Războiul venise și ne schimbase, tocmai când toată lumea spunea că ar fi fost imposibil. Nimeni nu știa câți muriseră, dar când auzai cifrele – nouă sau paisprezece milioane – îți spuneaai în sinea ta: *Nu se poate*. Parisul era plin de stafii și de răniți care mișunau peste tot. Mulți se întorceau la Rouen sau la Oak Park, Illinois, ciuruți și purtând în spatele rotulelor fragmente din ceea ce văzuseră, plini de un pustiu care n-avea să se mai dea dus niciodată. Purtaseră cadavre pe târgi, călcând pentru asta pe alte cadavre; zăcuseră ei înșiși pe târgi, în trenuri greoaie pline de muște, prin care plutea vocea cuiva care cerea să fie pomenit iubitei de acasă.

„Acasă“ nu mai exista, oricum nu la modul fundamental, și făcea și asta parte din Paris. De-aia nu ne puteam opri din băut, din vorbit sau din sărutat pe cine nu trebuia, indiferent de efectele devastatoare. Unii dintre noi priviseră chipurile morților și încercau să nu-și mai amintească mare lucru. Ernest era dintre aceștia. Spunea deseori că murise în război, pentru o clipă doar; că sufletul i se desprinsese de trup ca o batistă de mătase, strecurându-se afară și plutindu-i deasupra pieptului. Se întorsese fără să fi fost chemat și m-am întrebat adesea dacă nu cumva scrisul era pentru el un mod de a se asigura că sufletul era totuși acolo, că revenise la locul lui. Un mod de a spune pentru sine, dacă nu și pentru alții, că văzuse ce văzuse, că trăise acele lucruri cumplite și totuși supra-viețuise. Că murise, dar nu mai era mort.

Unul dintre cele mai faste momente din Paris a fost când ne-am întors acolo după o perioadă de absență. În 1923 ne-am mutat la Toronto timp de un an pentru nașterea fiului nostru, Bumby, iar când ne-am întors, totul era la fel, dar pe undeva și mai și. Era miser și splendid, plin de șobolani, de flori de castan și de poezie. Când a apărut copilul, parcă aveam de două ori mai multe nevoi, dar mai puțini bani de cheltuială. Pound ne-a ajutat să găsim un apartament la etajul al doilea al unei clădiri albe, cu tencuială de ghips, de pe o stradă foarte întortocheată de lângă Grădinile Luxembourg. Apartamentul nu avea apă caldă, nici cadă, nici lumină electrică – dar nu era cel mai groaznic loc în care locuiserăm. Nici pe departe. Dincolo de curte, un gater bâzâia întruna de la șapte dimineața până la cinci după-amiaza și veșnic se simțea miros de lemn proaspăt tăiat, iar rumegușul pătrundea pe sub pervazurile ferestrelor și pe sub tocurile ușilor, ne intra în haine și ne făcea să tușim. Înăuntru se auzea țăcănitul egal al Coronei lui Ernest din cămăruța de la etaj. Lucra la povestiri – avea mereu de scris la povestiri sau schițe –, dar și la un nou roman despre fiesta din Pamplona, pe care-l începuse peste vară.

Pe atunci nu-i citeam paginile, dar aveam încredere în impresiile lui despre ele și în ritmul fiecărei zile. În fiecare dimineață, se trezea devreme, se îmbrăca, apoi urca în camera lui și se apuca de porția zilnică de scris. Dacă nu i se legau lucrurile acolo, lua caietele și câteva creioane bine ascuțite și se ducea la Closerie des Lilas pentru o *café crème* la masa lui de marmură preferată, în timp ce Bumby și cu mine ne luam micul dejun singuri, apoi ne îmbrăcam ca să ieșim la plimbare sau mergeam în vizită la prieteni. După-amiaza târziu mă întorceam acasă, iar dacă fusese o zi bună îl găseam pe Ernest la masa din sufragerie, cu un aer mulțumit și un pahar de Sauternes aromat și rece sau un coniac cu sifon, dispus să vorbească despre orice. Sau ieșeam împreună în oraș, lăsându-l pe Bumby în grija proprietăresei noastre, Madame Chautard, ca să ne bucurăm de o porție de stridii grase și de conversație de calitate la Select, Dôme sau Deux Magots.

Pe atunci, erau oameni interesanți peste tot. Se revărsau în și din cafenelele din Montparnasse, pictori francezi, balerini ruși și scriitori americani. Într-o seară obișnuită puteai să-l vezi pe Picasso

întorcându-se din Saint-Germain în apartamentul lui din rue des Grands Augustins, mereu pe același traseu și mereu privind calm la toate și la toți. Pe atunci, aproape oricine se putea simți ca un pictor colindând străzile Parisului, pentru că așa era efectul luminii, al umbrelor de pe lângă clădiri, al podurilor care păreau chitite să-ți frângă inima și al femeilor sculptural de frumoase în rochii Chanel negre, cu o croială strânsă pe corp, care fumau și râdeau zvârlindu-și capul pe spate. În orice cafenea am fi intrat, simțeam același minunat haos, comandând Pernod sau rom St. James până când eram delicios de amețiți și fericiți să ne aflăm acolo împreună.

— Ascultă, a spus Don Stewart, într-o seară când eram cu toții la Select, beți turtă și veseli nevoie mare. Ce aveți tu și cu Hem e perfect. Nu, nu. I se împleticea limba, iar fața i se schimonosise de emoție. E sfânt. Asta voiam să spun.

— Ești un drăguț, Don. Să știi că nici tu nu stai rău. L-am strâns ușor de umăr, temându-mă c-o să-l apuce plânsul. Era un umorist și toată lumea știa că scriitorii comici erau de fapt cei mai serioși dincolo de suprafață. În plus, nici nu era însurat încă, dar existau perspective la orizont și era extrem de important pentru el să vadă că mariajul putea fi făcut elegant și bine.

Pe atunci, nu toată lumea credea în căsătorie. Să te căsătorești însemna să spui că ai încredere în viitor, dar și în trecut – că istoria, tradiția și speranța se puteau îmbina strâns ca să te țină pe tine la suprafață. Dar războiul venise și ne furase toți bărbații tineri și frumoși și ne luase și încrederea. Nu mai exista decât un „azi“, în care să te arunci fără să te gândești la „mâine“, darămite la „pentru totdeauna“. Ca să nu-ți mai faci gânduri, exista alcool, pe puțin cât să umpli un ocean, și funie de spânzurată la discreție. Dar unii dintre noi, foarte puțini, până la urmă, am pariat pe căsătorie chiar dacă sorții erau potrivnici. Și, chiar dacă nu mă simțeam tocmai sfântă, simțeam totuși că avem ceva rar și adevărat – și că eram în siguranță în căsnicia pe care o clădiserăm și la care continuam să clădim zi de zi.

Asta nu e o poveste polițistă – nici pe departe. Nu vreau să spun: *Atenție la fata care o să vină și o să facă praf totul*, dar ea o să vină oricum, a pornit deja pe drumul ei într-o splendidă haină

din blană de veveriță, cu pantofi eleganți, cu părul ei șaten lucios, tuns atât de scurt pe capul perfect, încât o să arate ca o drăgălașă vidră în bucătăria mea. Zâmbetul ei relaxat. Conversația ei inteligentă, rapidă – în timp ce în dormitor, ciufulit, neras și lăbărțat pe pat ca un rege despot, Ernest o să-și vadă de cartea lui fără să se sinchisească de ea. Asta la început. Și ceaiul va fierbe în ceainic, iar eu voi spune o poveste despre o fată pe care amândouă o cunoscuserăm în St. Louis cu un secol în urmă și ne vom împrieteni repede și firește, în timp ce peste gard, la fabrica de chereștea, un câine va începe să latre și va tot lătra și nimic nu-l va putea opri.

Primul lucru pe care îl face e să mă fixeze cu ochii ăia ai lui minunați, căprui, și să spună:

— Poate c-oi fi eu prea beat ca să-mi dau seama, dar s-ar putea să ai talent.

E octombrie 1920 și jazzul e pretutindeni. Eu habar n-am de jazz, așadar cânt Rahmaninov. Simt un început de îmbujorare în obraji de la cidrul tare pe care prietena mea dragă, Kate Smith, mi l-a vârat pe gât ca să mă relaxez. Asta și fac, de la o clipă la alta. Începe de la degete, calde și moi, și mi se propagă prin nervi, străbătându-mă toată. Nu m-am mai îmbătat de mai bine de un an – de dinainte ca maică-mea să se îmbolnăvească grav – și mi-era dor de senzația mânușii perfecte de păclă, așternându-se comod și frumos peste creierul meu. Nu vreau să gândesc și nici să simt nu vreau, doar dacă nu e ceva simplu ca genunchiul acestui băiat frumos aflat la câțiva centimetri de mine.

Genunchiul e aproape suficient în sine, dar vine la pachet cu un bărbat întreg, înalt și suplu, cu o grămadă de păr foarte negru și o gropiță în obrazul stâng în care ai putea să cazi, nu alta. Prietenii îi spun Hemingstein, Oinbones, Nesto, Wemedge și cum le mai vine la gură pe moment. El îi spune lui Kate „Stut“ sau „Butstein“ (ceea ce nu prea e flatant!), altuia îi spune Micul Apucat, iar altuia, Coarne sau Marele Încornorat. Pare să cunoască pe toată lumea și toată lumea pare să știe aceleași glume și povești. Își transmit de la unii la alții poante cifrate, cu viteza fulgerului și mult haz. Eu nu pot ține pasul, dar de fapt nu mă deranjează. Prezența acestor străini veseli e ca o transfuzie serioasă de bună dispoziție.

Când Kate se apropie de undeva din zona bucătăriei, el își îndreaptă către mine bărbia perfectă și spune:

— Cum să-i zicem noii noastre prietene?

— Hash, spune Kate.

— Hashedad sună mai bine. Hasovici.

— Iar tu ești Bird? întreb.

— Wem, spune Kate.

— Eu sunt ăla care știe pe cineva care ar trebui să danseze. Scoate la înaintare zâmbetul lui cel mai cuceritor și într-o clipită fratele lui Kate, Kenley, a și dat la o parte cu piciorul covorul din living și meșterește la Victrola. Ne dezlănțuim, dansând pe muzica unui maldăr întreg de discuri. El nu e cine știe ce talent la dans, dar brațele și picioarele îi sunt libere din încheieturi și se vede că se simte bine în pielea lui. Și nici nu se jenează să-mi facă avansuri. Cât ai clipi, mâinile ne sunt umede și încheștate și obrajii atât de aproape, încât chiar îi simt căldura trupului. Abia atunci îmi spune, în sfârșit, că-l cheamă Ernest.

— Dar mă gândesc să renunț la el. Ernest e așa de plicticos, și Hemingway? Cine să vrea un Hemingway?

Probabil toate fetele de-aici și până-n Michigan Avenue, îmi spun în sinea mea, privindu-mi picioarele ca să nu roșesc. Când ridic iar privirea, ochii lui căprui sunt ațintiți asupra mea.

— Ei? Ce zici? Să-i fac vânt?

— Eu zic să mai aștepți.

Începe o melodie lentă și, fără să ceară voie, el mă ia de talie și mă trage spre corpul lui, care de aproape e și mai grozav. Are pieptul solid, ca și brațele. Îmi las mâinile ușor pe brațele lui, în timp ce el mă împinge îndărăt prin cameră, pe lângă Kenley, care învârtește vesel la manivela Victrolei, pe lângă Kate, care ne privește lung, ciudat. Închid ochii și mă sprijin de Ernest, care miroase a whisky și a săpun, a tutun și a bumbac ud – iar momentul ăsta e tot atât de intens și de încântător, încât fac ceva total atipic pentru mine și mă las pur și simplu în voia lui.

Pe atunci, Nora Bayes avea un cântec care se numea *Make Believe* și care e, probabil, cea mai săltăreață și mai convingătoare pledoarie pentru autoamăgire pe care am auzit-o vreodată. Nora Bayes era frumoasă și cânta cu o voce tremurătoare care-ți spunea că știe ea cum e cu dragostea. Când te sfătuia să lași în urmă toate vechile mâhniri, griji și dureri sufletești și să *zâmbești* – ei bine, credeai că ea una așa a făcut. Nu era o sugestie, ci o rețetă. Probabil că melodia era și printre preferatele lui Kenley. A pus-o de trei ori în seara când am ajuns eu la Chicago și de fiecare dată am simțit că mi se adresează direct: *Să te prefaci vesel când te doare. După ploaie iese soarele.*

Avusesem parte de ploaie cât să-mi ajungă. Boala și moartea mamei mă copleșiseră, dar și anii de dinainte fuseseră apăsători. Aveam doar douăzeci și opt de ani, dar trăisem ca o fată bătrână la etajul casei lui Fonnie, sora mea mai mare, în timp ce ea locuia la parter cu soțul ei, Roland, și cei patru simpatici drăcușori ai lor. Nu voiam ca situația asta să se eternizeze. Mă așteptasem să mă mărit sau să-mi găsesc o carieră, la fel ca prietenele mele de la școală. Acum, ele erau mame ocupate până peste cap, profesoare, secretare sau creatoare de reclame pline de aspirații, cum era Kate. Orice ar fi fost, își trăiau viața, erau în miezul lucrurilor, comițând propriile lor greșeli. Cumva, eu mă împotmolisem pe drum – cu mult înainte ca mama să se îmbolnăvească – și nu prea știam cum să ies de acolo.

Uneori, după ce cântam acceptabil o oră de Chopin, mă prăbușeam pe canapea sau pe covor, simțind cum puțină energie pe care o mai avusesem la pian mi se scurge din corp. Era groaznic când mă simțeam atât de golită, de parcă n-aș fi fost nimic. De ce nu

puteam fi fericită? Și, oricum, ce era fericirea? Puteai s-o mimezi, cum insistă Nora Bayes? Puteai s-o forțezi să iasă ca un boboc primăvăratice la tine în bucătărie sau se lua ca răceala dacă te frecai de ea la o petrecere în Chicago?

Ernest Hemingway era încă, practic, un străin pentru mine, dar părea să aibă fericirea la degetul cel mic. Nu vedeam pic de frică la el, doar intensitate și însuflețire. Ochii lui aruncau scânteii peste tot în jur, și de asemenea peste mine, când s-a lăsat pe spate, pe călcâie, și m-a învărtit spre el. M-a lipit brusc de pieptul lui, i-am simțit răsuflarea caldă pe gâtul și pe părul meu.

— De când o știi pe Stut? a întrebat el.

— Am fost colege de școală primară în St. Louis, la Mary Institute. Dar tu?

— Vrei să-ți spun tot pedigreeul meu școlar? Nu-i mare brânză.

— Nu, am răspuns râzând. Spune-mi de Kate.

— Ăsta-i material de-o carte și nu sunt convins că-s eu omul care s-o scrie. Tonul îi era frivol, continua să mă tachineze, dar nu mai zâmbea.

— Ce vrei să spui?

— Nimic, a zis el. Partea scurtă și plăcută e că familiile noastre aveau amândouă case de vacanță pe lângă Petoskey. Adică în Michigan, pentru o sudistă ca tine.

— Ce ciudat că amândoi am copilărit cu Kate!

— Eu aveam zece ani și ea optsprezece. Hai să spunem pur și simplu că eu am zis mersi că am crescut *pe lângă* ea. Cu vedere bună la peisaj.

— Cu alte cuvinte, erai amorezat de ea.

— Nu, chiar astea sunt cuvintele potrivite, a zis el, apoi s-a uitat în altă parte.

Era clar că îi atinsesem o coardă sensibilă și nu voiam s-o mai fac o dată. Îmi plăcea de el când zâmbea, râdea și era relaxat. La drept vorbind, reacția mea față de el fusese atât de intensă, încât știam deja că aș fi făcut multe ca să-l știu fericit. Am schimbat rapid subiectul.

— Ești din Chicago?

— Oak Park. Asta-i chiar în capul străzii.

- Pentru o sudistă ca mine.
- Întocmai.
- Ei bine, ești un dansator a-ntâia, Oak Park.
- Și tu, St. Louis.

Melodia s-a terminat și ne-am despărțit ca să ne tragem suflitul. M-am retras într-o parte a livingului lung al lui Kenley, în timp ce Ernest a fost imediat copleșit de admiratori – femei, bineînțeles. Păreau extraordinar de tinere și de sigure pe ele, cu părul lor scurt și obrajii fardați în roșu-aprins. Eu eram mai aproape de un vestigiu victorian decât de o tipă emancipată. Purtam încă părul lung, strâns în coc la ceafă, dar avea o culoare roșcată vie, frumoasă, și, chiar dacă rochia mea nu era chiar ultima modă, compensam, după părerea mea, prin siluetă. De fapt, fusesem foarte mulțumită de cum arătam tot timpul când dansasem cu Ernest – avea o privire atât de admirativă! –, dar acum, că el era înconjurat de femei vioaie, siguranța mea pălea.

— Tu și Nesto păreați prieteni la cataramă, a spus Kate, făcându-și apariția lângă cotul meu.

— Poate. Îmi dai mie ce-a rămas? Am arătat spre paharul ei.

— E cam exploziv. S-a strâmbat și mi l-a dat.

— Ce e? Mi-am apropiat fața de gura paharului, ceea ce a fost de-ajuns. Mirosea a benzină râncedă.

— Ceva preparat în casă. Micul Apucat mi-a dat-o în bucătărie. N-aș băga mâna-n foc că n-a amestecat-o într-un pantof de-al lui.

Lângă un șir lung de ferestre, Ernest a început să defileze de colo-colo cu o manta militară albastru-închis pe care cineva o scosese de te miri unde. Când se răsucea, mantaua se ridica și se desfăcea teatral.

— Tare costumația, am zis.

— E erou de război, nu ți-a spus?

Am clătinat din cap.

— Sunt sigură că o să aducă vorba la un moment dat. Fața ei nu trăda nimic, dar în voce i se simțea încordarea.

— Mi-a zis că a fost îndrăgostit lulea de tine.

— Serios? Din nou același ton. Se vede treaba că între timp i-a trecut.